

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.2.67>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПОНЯТТЯ «КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ» У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Швець Д.Є.,

доктор соціологічних наук, професор,
проректор з науково-педагогічної та навчальної роботи
ПрАТ «ПВНЗ «Запорізький інститут економіки
та інформаційних технологій»
ORCID: 0009-0005-4073-6754

Костроміна О.Г.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права та публічного управління
ПрАТ «ПВНЗ «Запорізький інститут економіки
та інформаційних технологій»
ORCID: 0000-0002-9471-237X

Прокопенко Б.І.,

здобувач 4-го курсу
ПрАТ «ПВНЗ «Запорізький інститут економіки
та інформаційних технологій»

Швець Д.Є., Костроміна О.Г., Прокопенко Б.І. Концептуальні засади поняття «конфлікт інтересів» у сфері публічного управління.

У статті досліджено еволюцію наукових поглядів на природу конфлікту інтересів у публічному управлінні. Розглянуто історичні витoki проблеми, починаючи з праць Арістотеля, який розмежував правління задля загального блага від того, що слугує приватним інтересам правителів. Простежено подальший розвиток концепції у теорії суспільного договору (Дж. Локк), яка обґрунтувала підзвітність влади, та концепції раціональної бюрократії М. Вебера, який наголосив на відокремленні службових обов'язків від особистих інтересів як основі службової етики. Розглянуто інституційний підхід до вивчення конфлікту інтересів (Д. Норт, О. Вільямсон), а також теорію «принципал-агент» (М. Дженсен, В. Меклінг), яка дозволила концептуалізувати конфлікт інтересів як прояв агентської проблеми. Розкрито значення етичного підходу (Д. Томпсон), зосередженого на моральній відповідальності та принципі демократичної підзвітності.

Визначено, що конфлікт інтересів є правовою ситуацією, що полягає у суперечності між приватним інтересом особи, уповноваженої на виконання публічних функцій, та її службовими обов'язками, що створює потенційну або реальну загрозу об'єктивності та неупередженості управлінських рішень. Розкрито зміст приватного інтересу як будь-якої майнової чи немайнової вигоди для самої особи або пов'язаних із нею осіб. Окреслено основні елементи структури цього явища: суб'єктивний (особа з повноваженнями та приватним інтересом), об'єктивний (конкретні обставини чи рішення) та функціональний (можливість використання службового становища). Проаналізовано особливості тлумачення поняття в законодавстві України, зокрема в Законі України «Про запобігання корупції», який містить поняття «потенційний» та «реальний» конфлікт інтересів, однак не містить чіткої дефініції самого терміна, що ускладнює правозастосування.

Проаналізовано сучасні наукові підходи до вивчення конфлікту інтересів та корупційних ризиків. Розглянуто інтегровані моделі, зокрема формулу корупції Р. Клітгаарда, що наочно демонструє зв'язок між монополією, дискреційними повноваженнями та підзвітністю. Висвітлено дослідження С. Роуз-Аккерман щодо впливу політичної конкуренції та незалежності інституцій на контроль за конфліктами інтересів. Систематизовано основні підходи до розуміння природи явища: структурно-функціональний (конфлікт як дисфункція системи), поведінковий (дослідження індивідуальних мотивів) і системний (аналіз взаємодії множини факторів). Наголошено, що ефективно врегулювання конфлікту інтересів вимагає комплексного застосування правових, етичних та інституційних механізмів для забезпечення підзвітності та доброчесності в публічному секторі.

Ключові слова: конфлікт інтересів, публічне управління, підзвітність влади, службові обов'язки, державні службовці, приватний інтерес, моральна відповідальність, доброчесність.

Shvets D.E., Kostromina O.G., Prokopenko B.I. Conceptual foundations of the notion «conflict of interest» in public administration.

The article examines the evolution of scientific views on the nature of conflict of interest in public administration. The historical origins of the problem are considered, starting with the works of Aristotle, who distinguished between governance for the common good and that which serves the private interests of rulers. The further development of the concept is traced within the framework of social contract theory (J. Locke), which substantiated the accountability of power, and M. Weber's concept of rational bureaucracy, which emphasized the separation of official duties from personal interests as the foundation of professional ethics. The institutional approach to studying conflicts of interest (D. North, O. Williamson) has been examined, as well as the principal-agent theory (M. Jensen, W. Meckling), which allowed for the conceptualization of conflicts of interest as a manifestation of the agency problem. The significance of the ethical approach (D. Thompson) has been revealed, focusing on moral responsibility and the principle of democratic accountability.

It is determined that conflict of interest is a legal situation consisting of a contradiction between the private interest of a person authorized to perform public functions and their official duties, which creates a potential or actual threat to the objectivity and impartiality of management decisions. The content of private interest is revealed as any property or non-property benefit for the person themselves or persons associated with them. The main elements of the structure of this phenomenon are outlined: subjective (person with powers and private interest), objective (specific circumstances or decisions), and functional (possibility of using official position). The peculiarities of interpretation of the concept in Ukrainian legislation are analyzed, particularly in the Law of Ukraine «On Prevention of Corruption,» which contains the concepts of «potential» and «actual» conflict of interest, but does not contain a clear definition of the term itself, which complicates law enforcement.

Contemporary scientific approaches to studying conflict of interest and corruption risks are analyzed. Integrated models are considered, particularly R. Klitgaard's corruption formula, which clearly demonstrates the connection between monopoly, discretionary powers, and accountability. S. Rose-Ackerman's research on the impact of political competition and institutional independence on conflict of interest control is highlighted. The main approaches to understanding the nature of the phenomenon are systematized: structural-functional (conflict as system dysfunction), behavioral (study of individual motives), and systemic (analysis of multiple factor interaction). It is emphasized that effective regulation of conflict of interest requires comprehensive application of legal, ethical, and institutional mechanisms to ensure accountability and integrity in the public sector.

Key words: conflict of interest, public administration, government accountability, official duties, civil servants, private interest, moral responsibility, integrity.

Постановка проблеми. Конфлікт інтересів у публічному управлінні є актуальною проблемою, яка потребує комплексного теоретичного осмислення. Незважаючи на тривалу історію наукових досліджень цього феномену, існує потреба у систематизації різних теоретичних підходів та концепцій. Крім того, в законодавстві України спостерігаються прогалини у нормативно-правовому регулюванні, зокрема, відсутність чіткого визначення поняття «конфлікт інтересів» ускладнює його практичне застосування й тлумачення.

Мета дослідження – проаналізувати історичний розвиток і теоретичні підходи до вивчення конфлікту інтересів у публічному управлінні, систематизувати основні наукові концепції, дослідити сутність і природу конфлікту інтересів як соціально-правового явища, а також виявити особливості його нормативно-правового регулювання в Україні з метою формування комплексного розуміння цього феномену для подальшої розробки ефективних механізмів запобігання та врегулювання конфліктів інтересів у сфері публічного управління.

Стан опрацювання проблематики. Доктринальні дослідження у сфері протидії корупції, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, які здійснювалися у працях таких науковців: Ю.П. Битяка, Ф.М. Бородкіна, В.М. Гаращука, О.А. Голяшкіна, Я.С. Зелінської, С.М. Клімової, Т.В. Ковальова, А.В. Кудашкіна, Д.М. Лук'янець, В.В. Мартиновського, В.Я. Настюка, О.І. Олешка, І.Д. Пастуха, І.О. Слюсарева, В.О. Спасенко, М.І. Хавронюка тощо, свідчать про нагальність дослідження даної проблематики. Комплексна розробка та впровадження ефективних механізмів виявлення та запобігання конфлікту інтересів є невід'ємною частиною розбудови сучасної, демократичної та ефективної системи публічного управління в Україні.

Виклад основного матеріалу. Дослідження природи конфлікту інтересів у публічному управлінні має глибокі історичні корені, які сягають античних часів. Вже у працях Аристотеля містилися міркування про необхідність розмежування приватних та публічних інтересів правителів. Філософ наголошував на важливості служіння загальному благу та недопустимості використання влади для

особистого збагачення. У своїй «Політиці» Арістотель аналізує різні форми правління (монархія, аристократія, політія) і протиставляє їх «зіпсованим» формам (тиранія, олігархія, демократія), розмежовує правління, яке має на меті загальне благо (справедливі форми), від правління, що слугує приватним інтересам правителів (зіпсовані форми) і наголошує на важливості служіння публічному благу та засуджує використання влади для особистого збагачення [1].

Подальший розвиток концептуальних засад відбувався у рамках теорії суспільного договору XVII-XVIII століть. Томас Гоббс, Джон Локк та Жан-Жак Руссо заклали теоретичний фундамент розуміння конфлікту між індивідуальними прагненнями та колективними потребами. Зокрема, Локк у «Двох трактатах про правління» [2] обґрунтував принцип підзвітності влади суспільству та недопустимості використання державних повноважень для приватної вигоди. Так, Локк стверджував, що люди укладають суспільний договір для захисту своїх природних прав (життя, свобода, власність), і влада, яка їх порушує або діє всупереч довірі народу, може бути легітимно повалена. Це прямо впливає з принципу недопустимості використання державних повноважень для приватної вигоди.

Систематичне наукове осмислення проблематики конфлікту інтересів розпочалося у XIX столітті в контексті становлення сучасної бюрократії. Макс Вебер у своїй теорії раціональної бюрократії виділив принцип службової етики як основу професійної діяльності державних службовців, підкресливши необхідність відокремлення службових обов'язків від особистих інтересів. У своїй фундаментальній праці «Господарство і суспільство. Нариси соціології розуміння» [3] Макс Вебер заклав теоретичні основи для розуміння раціональної бюрократії, що досі залишаються фундаментальними для вивчення державного управління та етики публічної служби.

У XX столітті формується інституційний підхід до вивчення конфлікту інтересів, представлений працями Дугласа Норта, Олівера Вільямсона та інших представників нової інституційної економіки. Цей напрям акцентує увагу на ролі формальних та неформальних інститутів у регулюванні поведінки публічних службовців та попередженні зловживань.

Так, лауреат Нобелівської премії з економіки Дуглас Норт у своїх дослідженнях [4, 5] довів, що ефективність державного управління значною мірою залежить від якості інституційного середовища, яке створює стимули для доброчесної поведінки або, навпаки, сприяє корупційним практикам. Якщо інститути створюють стимули для корупції (наприклад, слабкі правові системи, відсутність прозорості, високі можливості для дискреції без належного контролю), то така поведінка стає раціональною і поширеною. І навпаки, сильні, прозорі та ефективні інститути, які забезпечують підзвітність та верховенство права, створюють стимули для доброчесної та продуктивної роботи державних службовців.

Ще один лауреат Нобелівської премії з економіки, Олівер Е. Вільямсон розвинув теорію трансакційних витрат, показавши, як конфлікти інтересів збільшують витрати на контроль та координацію у публічному секторі. Вільямсон стверджував, що конфлікти інтересів, особливо коли вони супроводжуються асиметрією інформації, значно підвищують трансакційні витрати, оскільки вимагають складніших контрактів, більш інтенсивного моніторингу, розробки механізмів вирішення спорів та гарантій, щоб мінімізувати ризики. У публічному секторі це проявляється у необхідності розробки складних правил і процедур, систем аудиту та контролю, антикорупційних механізмів, які спрямовані на зменшення цих витрат і забезпечення доброчесної поведінки. Хоча його основні праці є більш загальними, Вільямсон часто писав статті або розділи, де прямо або опосередковано застосовував свою теорію трансакційних витрат до питань державного управління. Він розглядав публічну бюрократію як одну з «структур управління» і аналізував її порівняльну ефективність у різних трансакційних умовах (наприклад, його Нобелівська лекція «Transaction Cost Economics: The Governance of Contractual Relations» (2009) або більш рання стаття «Public and Private Bureaucracies: A Transaction Cost Economics Perspective» (1999 р), в якій вчений безпосередньо застосовує свою теорію до державного сектору, аналізуючи, коли публічна бюрократія є ефективною структурою управління, а коли ні, з точки зору мінімізації трансакційних витрат [6, 7].

Вагомий внесок у розуміння природи конфлікту інтересів зробила теорія «принципал-агент», розроблена Майклом Дженсеном та Вільямом Меклінгом. У своїй статті «Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure» 1976 року вони систематизували та розвинули концепцію «агентських витрат» (agency costs) і проблему «принципал-агент». Хоча стаття спершу була зосереджена на корпоративному управлінні, її ідеї швидко знайшли широке застосування в інших сферах, включаючи публічне управління, що дозволило концептуалізувати відносини між громадянами (принципалами) та державними службовцями (агентами). Конфлікт інтересів розглядається як прояв агентської проблеми, коли агент може переслідувати власні цілі на шкоду інтересам принципала. Застосування цієї теорії до публічного управління дозволяє аналізувати проблеми, пов'язані з асиметрією інформації, моральним ризиком, вибором несприятливих

агентів, а також розробляти інституційні механізми (наприклад, системи контролю, прозорості, антикорупційні заходи), які б мінімізували агентські витрати та забезпечували, щоб дії державних службовців відповідали інтересам суспільства [8]. Зазначену працю можна вважати знаковою роботою, яка заклала теоретичні основи для розуміння конфлікту інтересів та розробки механізмів управління у відносинах, де одна сторона діє від імені іншої.

Розвиток цього підходу продовжили Жан-Жак Лаффон та Девід Мартімор, які дослідили механізми стимулювання в публічному секторі та способи мінімізації агентських витрат. У контексті публічного сектору, «принципалом» може бути держава або суспільство, а «агентами» - публічні службовці, державні установи, підрядники тощо. Автори аналізують які інституційні механізми стимулювали б агентів діяти в інтересах принципала, навіть за наявності асиметрії інформації (наприклад, моральний ризик або несприятливий відбір), демонструючи як ці механізми допомагають мінімізувати агентські витрати та запобігати конфліктам інтересів через правильний дизайн моніторингу та контролю і наскільки є важливим створення таких систем для попередження конфліктів інтересів [9].

Паралельно з економічними теоріями розвивався етичний підхід до вивчення конфліктів інтересів у публічному управлінні. Представники цього напрямку, зокрема Денніс Томпсон та Еммі Гутманн, зосередилися на морально-етичних аспектах проблеми. У їхній спільній праці «Democracy and Disagreement» (1996) [10] вони обґрунтували концепцію демократичної етики, згідно з якою публічні службовці несуть особливу моральну відповідальність перед суспільством. У цій книзі вони розглядають питання про те, як демократія може функціонувати ефективно та справедливо, коли громадяни мають глибокі моральні розбіжності. Вони аргументують, що обговорювальна (деліберативна) демократія, де громадяни та їхні представники задіяні у обґрунтованому обговоренні публічних питань, є ключовою для вирішення таких конфліктів.

Свого часу Денніс Томпсон у праці «Політична етика та публічна служба» розробив типологію етичних конфліктів у державному управлінні та запропонував систему принципів їх вирішення. Центральним елементом його концепції є принцип демократичної підзвітності, який передбачає пріоритет публічних інтересів над приватними [11].

На початку XXI століття спостерігається конвергенція різних наукових підходів до вивчення конфлікту інтересів. Представники політичної науки, державного управління, економіки та права об'єднують зусилля для комплексного дослідження цього феномену. Так, Роберт Клітгаард, американський вчений і автор однієї з культових книг про корупцію «Controlling Corruption», виводить формулу корупції: $\text{Corruption} = \text{M} + \text{D} - \text{A}$, де M – Monopoly – ступінь монополізації галузі, D – Discretion – скритність дій посадовців, тобто розмір свободи прийняття рішень, A – Accountability – підзвітність, кількість інструментів контролю дій посадовців), а саме $C = M + D - A$ (корупція дорівнює монополії плюс дискреційні повноваження мінус підзвітність) [12], тобто у своїх працях він поєднав економічний та управлінський підходи. Ця формула вже стала класичною і наочно демонструє зв'язок між конфліктом інтересів та корупційними ризиками.

У свою чергу, Сьюзан Роуз-Акерман розвинула інституційний підхід, дослідивши вплив різних форм державного устрою на рівень корупції та конфліктів інтересів [13]. Її роботи показали важливість політичної конкуренції, незалежності судової влади та свободи преси для ефективного контролю над конфліктами інтересів.

І. Слюсарев, досліджуючи управління конфліктами в системі місцевого самоврядування, уточнює, що «конфлікт є дисбалансом / відхиленням в управлінському процесі суб'єктів конфлікту, який виникає в ситуації прийняття управлінського рішення та в процесі взаємодії суб'єктів публічного управління у разі перетину інтересів, цілей та бажаних у майбутньому результатів або інших суперечностей, що можуть призвести до негативних, нейтральних або позитивних результатів» [14, с. 246].

Конфлікт інтересів є закономірним соціальним явищем, зазначає О. Голяшкіна, який пронизує всі сфери суспільного буття, у тому числі сферу публічного (державного) управління, у зв'язку з чим відповідні організаційно-правові механізми запобігання та врегулювання конфліктів інтересів у публічному управлінні були передбачені в законодавстві практично всіх держав, у тому числі і в Україні, незалежно від наявності (чи відсутності) формального визначення цього поняття у законодавстві [15, с. 156].

Д. Лук'янець розглядає поняття «конфлікт інтересів» як правову ситуацію, при якій сторона, укладаючи угоду, потенційно може одержати вигоду, здійснюючи дії і завдаючи збитків іншій стороні [16].

Український вчений-адміністративіст І. Пастух визначає конфлікт інтересів як «наявність приватного інтересу публічної посадової особи, що може вплинути або впливає на об'єктивність або

неупередженість прийняття рішень або на вчинення чи невчинення дій під час виконання нею як публічною посадовою особою дискреційних службових, представницьких або інших повноважень». Складовими конфлікту інтересів, на думку І. Пастуха, виступають:

а) дискреційні службові, представницькі, а також інші публічні повноваження (у тому числі не-владного характеру);

б) приватний інтерес особи, яка реалізує такі повноваження;

в) можливість впливу або вплив приватного інтересу на об'єктивність або неупередженість реалізації дискреційних службових або інших публічних повноважень [17, с. 3].

Аналіз сучасного стану наукових досліджень дозволяє виділити декілька основних підходів до розуміння природи конфлікту інтересів. Структурно-функціональний підхід розглядає конфлікт інтересів як дисфункцію системи публічного управління, яка порушує нормальне функціонування державного механізму. Поведінковий підхід акцентує увагу на індивідуальних та групових мотивах поведінки публічних службовців, досліджуючи психологічні та соціальні чинники, що сприяють виникненню конфліктів інтересів. Представники цього напрямку вивчають когнітивні упередження, соціальні норми та культурні фактори, які впливають на сприйняття етичних дилем. Системний підхід розглядає конфлікт інтересів як результат взаємодії множини факторів на різних рівнях управлінської системи. Цей підхід передбачає комплексний аналіз правових, організаційних, культурних та економічних детермінант конфліктних ситуацій.

Сучасна наука публічного управління характеризується прагненням до інтеграції різних теоретичних підходів та розробки комплексних моделей аналізу конфліктів інтересів, що враховують їх багатоаспектну природу та складність проявів у різних контекстах публічного управління.

Конфлікт інтересів у сфері публічного управління являє собою складне соціально-правове явище, яке характеризується наявністю суперечності між приватними інтересами особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та її публічними обов'язками. Сутність даного поняття полягає у потенційній або реальній можливості впливу особистої заінтересованості на об'єктивність та неупередженість прийняття управлінських рішень.

Уперше цей термін згадується в Загальних правилах поведінки державного службовця, затверджених наказом головного управління державної служби від 23 жовтня 2000 р. № 58. Законом України «Про запобігання та протидію корупції» від 7 квітня 2011 р. № 3206-VI уперше «конфлікт інтересів» було визначено як суперечність між особистими інтересами особи та її службовими повноваженнями, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи невчинення дій під час виконання службових повноважень [17, с. 41]. Зазначимо, що у 2016 році цей Закон втратив чинність.

У чинному законодавстві України поняття конфлікту інтересів у публічному управлінні згадується у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» [18] та у Законі України «Про запобігання корупції» [19]. В останньому, зокрема, встановлено механізми протидії конфлікту інтересів, натомість самої дефініції конфлікту немає, хоча і вводяться поняття «потенційний конфлікт інтересів» та «реальний конфлікт інтересів». Відсутність визначення «конфлікту інтересів» на законодавчому рівні зумовлює труднощі його тлумачення.

Висновки. Отже, дослідження конфлікту інтересів у публічному управлінні має глибокі історичні витоки – від античних міркувань Аристотеля про розмежування приватних і публічних інтересів до сучасних комплексних теоретичних моделей. Основними для формування наукового розуміння стали теорії Макса Вебера, Дугласа Норта, Олівера Вільямсона, концепція «принципал-агент» Дженсена-Меклінга та етичний підхід Денніса Томпсона.

У чинному законодавстві України спостерігаються прогалини у нормативно-правовому регулюванні, зокрема, відсутнє чітке визначення поняття «конфлікт інтересів».

Конфлікт інтересів являє собою складне соціально-правове явище, що полягає у потенційній або реальній можливості впливу приватної заінтересованості на об'єктивність прийняття управлінських рішень. Ефективне врегулювання конфлікту інтересів потребує розробки комплексних інституційних механізмів, які враховують багатоаспектну природу цього феномену.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аристотель. Політика / Пер. з давньогрек. та передм. О. Кислюка. К.: Основи, 2000. 239 с.
2. Локк Джон. Два трактати про правління / пер. з англ. Павло Содомора. К.: Наш Формат, 2020. 312 с.
3. Вебер Макс. Господарство і суспільство. Нариси соціології розуміння. З німецької переклав Микола Кушнір. Київ. Видавничий дім «Всесвіт». 2012 р. 1112 с.
4. Douglass C. North. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge University Press, 1990. 152 p.

5. Douglass C. North. Understanding the Process of Economic Change Princeton University Press. 2005. 200 p.
6. Williamson O.E. The Economic Institutions of Capitalism: Firms, Markets, Relational Contracting.
7. Williamson O.E. Public and Private Bureaucracies: A Transaction Cost Economics Perspective. *The Journal of Law, Economics, and Organization*, Volume 15, Issue 1, March 1999. Pages 306–342. DOI: <https://doi.org/10.1093/jleo/15.1.306>.
8. Michael C. Jensen, William H. Meckling. Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure *Jensen Meckling Journal of Financial Economics* Volume 3, Issue 4, October 1976. P. 305–360. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0304405X7690026X>.
9. Jean-Jacques Laffont David Martimort The Theory of Incentives: The Principal-Agent Model. Princeton University Press. 2002. 440p.
10. Gutmann Amy, Dennis Thompson. Democracy and disagreement. Cambridge, Mass: Belknap Press of Harvard University Press, 1996. 440 p. URL: https://archive.org/details/democracydisagre0000gutm_m4o5.
11. Dennis Thompson. Political Ethics and Public Office. Harvard University Press, 1987. 263 p.
12. Robert Klitgaard. Controlling Corruption Berkeley. CA: University of California Press, 1988. 220 p.
13. Susan Rose-Ackerman, Anti-corruption Policy: Can International Actors Play a Constructive Role? *Yale Law and Economics Research* 2011. № 440. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1926852#.
14. Слюсарев І.О. Управління конфліктами в системі місцевого самоврядування: дис... докт. філософії спец. 281 «Публічне управління та адміністрування»: Київ. нац. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. Київ, 2023. 271 с.
15. Зелінська Я.С., Спасенко В.О. Прояви конфлікту інтересів в публічному адмініструванні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 3. С. 155–158. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/35>.
16. Лук'янець Д.М. Реформа регулювання професійної етики публічних службовців в Україні. URL: <http://crps.sumynews.com/policydevelopment/rules-of-professional-ethics-inpublic-service-and-conflict-ofinterest/item/5-regulyuvannya-profesijnoyi-etykypublichnyx-sluzhbovcziv.html>.
17. Пастух І.Д. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у публічно-правових відносинах засобами адміністративного права: дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.07. Київ, 2021. 518 с. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/cfdf5d72-837f-472a-8d3b-b589a7573bc8/content>.
18. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
19. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.